

MUZEUL JUDEȚEAN
„AURELIAN SACERDOȚEANU” VÂLCEA

BURIDAVA

XIV

Râmnicu Vâlcea
2020

MUZEUL JUDEȚEAN
„AURELIAN SACERDOȚEANU” VÂLCEA

BURIDAVA

Studii și materiale
XIV

Râmnicu Vâlcea
2020

Colegiul științific / Scientific Board:

Dr. Nikolaus Boroffka, *Deutsches Archäologisches Institut*, Berlin
Dr. Sabin Adrian Luca, *Brukenthal National Museum*, Sibiu
Dr. Cristian Schuster, *Vasile Pârvan Institute of Archaeology*, Bucharest
Dr. Silviu Purece, *Lucian Blaga University*, Sibiu

Colegiul de redacție / Editorial Board:

Dr. Claudiu Aurel Tulugea – redactor șef/chief editor
Dr. Ion Tuțulescu
Dr. Ionuț Dumitrescu
Dr. Carol Terteci
Elena Mitrana

Tehnoredactare / Computer editing: Carol Terteci

Coperta / Cover design: Carol Terteci, Marius Drăghicean

Traduceri / Translations: Ana Maria Tulugea

Responsabilitatea legală pentru conținutul științific al articolelor le revine în totalitate autorilor / The legal responsibility for the content of articles lies with the authors

Revista a fost acreditată de CNCS la categoria C (2012), cod CNCS: PN-II-ACRED-AR-2012-0172 / The Journal has been established by The National Research Council (CNCS) at C category (2012), code: PN-II-ACRED-AR-2012-0172

ISSN 0258-140X

MUZEUL JUDEȚEAN “AURELIAN SACERDOȚEANU” VÂLCEA

Adresa / Address: Calea lui Traian, nr.143, Râmnicu Vâlcea,
ROMÂNIA

Tel./fax: 004/ 0250 738121

E-mail: muzeuljudeteanvalcea@gmail.com

Tipar executat de / Printed by: PCPrint

www.pcprint.ro

Cuprins / Contents

Arheologie / Archaeology

Claudiu TULUGEA

Statuetă antropomorfă din os din colecțiile Muzeului Județean „Aurelian Sacerdoțeanu” Vâlcea //

Anthropomorphic bone statuette from the collections of the "Aurelian Sacerdoțeanu" History Museum of Vâlcea County

9

Ion TUȚULESCU, Carol TERTECI, Andrei HEROIU

Contribuții la sfârșitul epocii bronzului în nord-estul Olteniei. Așezarea de la Zătrești, punct La Peșceana //

Contributions to the End of the Bronze Age in Northeastern Oltenia

17

Cătălin BORANGIC

Pumnalul de tip sica de la Brăneț, Olt //

The sica-type dagger from Brăneț, Olt

61

Istorie / History

Dragoș-Ionuț ECATERINESCU

Istoria cărții vâlcene. Centrul de la Govora //

The History of Vâlcea Book. Govora Center

74

Sorin OANE

Țărănimea vâlceană în politica românească interbelică //

Valcea peasantry in Romanian Interwar Policy

92

Liliana BEU

Ștefan Drăghicescu – ostaș credincios al partidului național liberal și deputat al țăranilor //

Ștefan Drăghicescu – faithful soldier of the national liberal party and deputy of the peasants

121

Dan MOROIANU

Crucea Roșie Română între 1876-1947 //

The Romanian Red Cross between 1876-1947

142

Mioara BURLUȘEANU

Date despre minoritatea evreiască din Pitești //
Data about the Jewish minority in Pitești **153**

Rodica Gabriela HERBEL

Biserica de lemn din satul Cioponești, comuna Stănești //
The wooden church from Cioponești village, Stănești commune **161**

Sabin LUNGOCI

Casa memorială „Elena Farago” //
„Elena Farago” Memorial House **170**

Ionuț SĂRARU

Conacul Bălceștilor – Arc peste timp (1828-1948) //
Bălceștilor Mansion – Arch over time (1828-1948) **179**

*Numismatică și Sigilografie / Numismatics and Sigilography***Valentin DOLFI**

Un antoninian din tezaurul de la Ioneștii Govorii, jud. Vâlcea //
One Antoninian from the hoard from Ioneștii Govorii, Vâlcea County **189**

Laurențiu-Ștefan SZEMKOVICS

Sigilii ale domnitorului Constantin Brâncoveanu (1688-1714) //
Seaux du souverain Constantin Brâncoveanu (1688-1714) **195**

*Artă / Art***Diana MIREA, Dragoș-Ionuț ECATERINESCU**

*„Un zugrav” transilvănean în custodia Muzeului de Arheologie
și Artă Religioasă „pr. Gheorghe I. Petre-Govora” //*
„A painter” from Transylvania in the Custody of the Museum of
Archeology and Religious Art “Priest Gheorghe I. Petre-Govora” **220**

Adela BARBU-MAIER

Mobilierul pirogravat și pictat de la Conacul Bălceștilor //
Pyrographed and painted furniture from Bălceștilor Mansion **226**

Etnografie / Ethnography

Ionuț-Gabriel DUMITRESCU

Vetre de civilizație românească. Țara Loviștei: patrimoniu și valorizare muzeală //

Hearts of Romanian civilization. Loviștei Country: heritage and museum enhancement

235

Oana Ștefana FLORESCU

Valori ale portului popular vâlcean //

Values of the Vâlcea Folk Costume

245

Alexandru ZAMFIR

Sărbători și obiceiuri de primăvară în Vâlcea //

Holidays and Spring Customs in Vâlcea

258

Restaurare-Conservare / Restoration-Conservation

Diana MIREA

Restaurarea Icoanei Maica Domnului cu Pruncul – Studiu de caz //

The Restoration of the Icon of the Mother of God with the Baby - Case study

263

Daniela BEU

Restaurarea unei ii din colecția Muzeul Satului Vâlcean //

The Restoration of a Romanian blouse from the collection of the Village Museum of Vâlcea

270

Rodica ROTARU

Protejarea patrimoniului muzeal – expoziția de bază a Muzeului de Artă „Casa Simian” //

The Protection of the Museum Heritage - Main Exhibition of Simian House Art Museum

275

Omagiu / Tribute

Claudiu TULUGEA

In Memoriam Petre Purcărescu //

In Memoriam Petre Purcărescu

281

Contribuții la sfârșitul epocii bronzului în nord-estul Olteniei. Așezarea de la Zătreni, punct *La Peșceana*

*Ion Tuțulescu**, *Carol Terteci***
*Andrei Heroiu****

Keywords: *settlement, pottery, features, Bronze Age, Early Iron Age.*

Abstract: *Contributions to the End of the Bronze Age in Northeastern Oltenia. The settlement from Zătreni, La Peșceana point. The present article presents the archaeological research carried out by the specialists of the Aurelian Sacerdoțeanu History Museum of Vâlcea County in collaboration with those within SC Gauss SRL / SC Banat Archaeosave SRL¹ in La Peșceana point, research occasioned by the BRUA international project. Five complexes belonging to the Verbicioara culture and the Govora-Fundeni group were researched on this occasion.*

Cadrul natural

Situl arheologic se află într-un loc foarte izolat din punct de vedere al accesului la el, la 4 km vest de DJ 67B din capătul sudic al localității Dealu Văleni. Ca poziționare, situl se află la vest de pâraul Peșceana (la cca. 120 m vest de el) și Dealul Văleni și la est de Dealul Muierii.

Din punct de vedere al hidrografiei, zona este caracterizată de văile înguste ale pâraurilor cu curs dinpre nord spre sud, între văile largi ale râurilor Amaradia și Olteț. Foarte probabil aceste văi, azi izolate, au fost intens locuite în epoca bronzului, comunitățile folosind amplasamentele de pe primele terase ale pâraurilor.

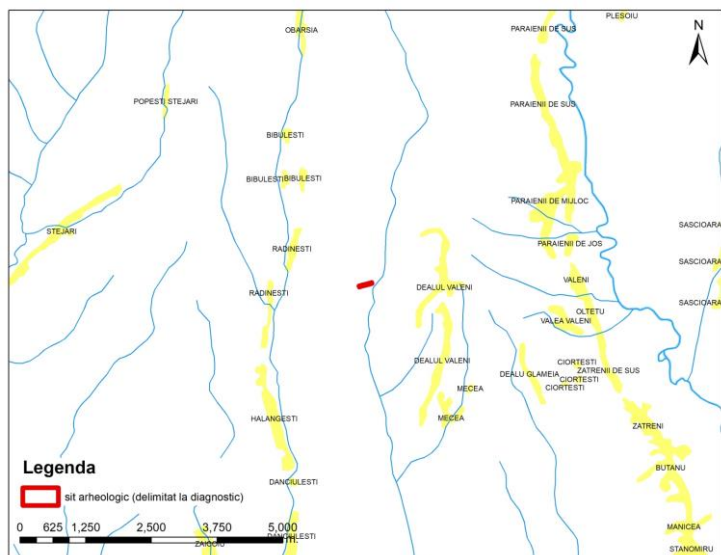
* **Dr. Ion Tuțulescu**, arheolog, Muzeul Județean *Aurelian Sacerdoțeanu* Vâlcea, e-mail: iontutulescu@yahoo.com.

** **Dr. Carol Terteci**, arheolog, Muzeul Județean *Aurelian Sacerdoțeanu* Vâlcea, e-mail: caroltc@tutanota.com.

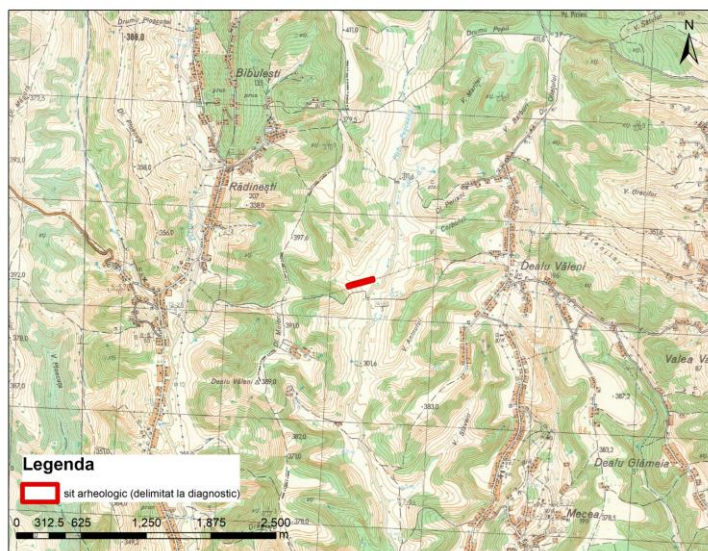
*** **Andrei Heroiu**, arheolog, SC Banat Archaeosave SRL.

¹ Din partea societății amintite au participat Andrei Heroiu și Sorin Costea. Din colectivul de cercetare a făcut parte și Robert Ghindele de la muzeul din Satu Mare.

Situl cercetat de noi se întinde pe terasa vestică a pâraului Peșceana, la confluența acestuia cu un pârau mai mic. Amplasamentul este străbătut de o cale de circulație vest-est, care leagă văile râurilor Amaradia și Olteț. Acest drum figurează pe toate hărțile militare austriece din sec. XVIII-XIX, existând probabil și în vremurile istorice anterioare surselor documentare cartografice.

Plan de încadrare în zonă 1:50.000

Plan de încadrare în zonă 1:25.000

Istoricul cercetărilor

Din literatura de specialitate, pentru comuna Zătreni, este menționat un tezaur monetar republican descoperit la începutul secolului XX. Această descoperire nu poate fi legată de identificarea în zonă a unei așezări din perioada respectivă.

În localitatea Valea Văleni, la 2 km vest de DN, pe valea Văleni, în Repertoriul Arheologic Național este menționată o așezare hallstattiană, așezare care în perioada diagnozei de teren realizată de colectivul coordonat de Mihai Gligor nu a fost identificată.

Tot în zona Zătreni, profesorul de istorie a predat Muzeului Județean Vâlcea, în urmă cu mai bine de 20 de ani, fragmente ceramice aparținând neoliticului timpuriu, materiale de tip Starčevo-Criș². Până la această dată așezarea nu a fost identificată în teren.

Cu prilejul aceluiași proiect internațional, în localitate, în punctul "La Porcărie" a fost indentificată și cercetată o așezare aparținând epocii medievale și cu o depunere aluvionară din perioada epocii bronzului timpuriu³.

În urma cercetărilor de teren, în această zonă au mai fost descoperite două puncte cu material arheologic:

- Punctul "La Primar" aflat la vest de pâraul Șasa din satul Săscioara, materialul arheologic aparținând epocii medievale;
- în grădina familiei Cobrescu din satul Săscioara, în arătură, a fost descoperită o toartă supraînălțată specifică culturii Verbicioara din epoca bronzului.

Metodă și tehnici folosite

Cercetarea arheologică preventivă s-a efectuat pe o suprafață cu lățimea de aprox 2,2 m, pe care se va face săpătură pentru instalarea conductei, așa cum ne-a fost pusă la dispoziție, contractual, de către Beneficiar.

Cercetarea arheologică preventivă a avut loc înainte de realizarea lucrărilor de construire propriu-zise.

Ea a constatat în verificarea riguroasă a suprafeței afectate, prin tehnici specifice de răzuire și conturare a complexelor arheologice

² Informație Mariana Iosifaru.

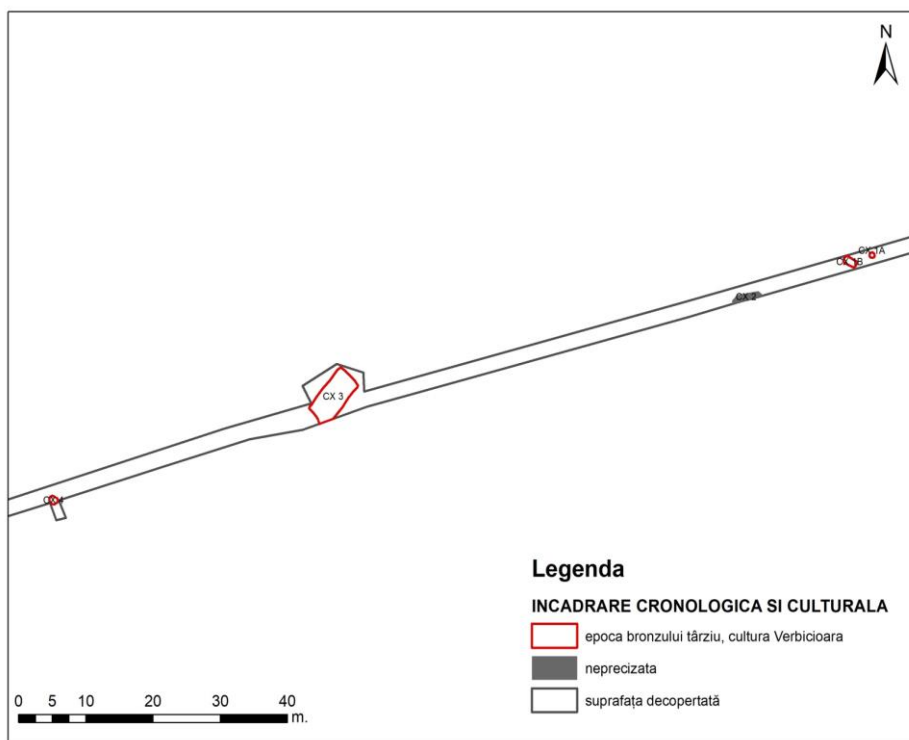
³ Cercetarea arheologică din acest punct va fi subiectul unui viitor studiu.

care au fost analizate atât în momentul identificării și determinării stratigrafiei generale a zonei, cât și la urmărirea eventualelor anomalii de natură antropică modernă, distrugerii datorate agriculturii intensive din perioada comunistă.

Acțiunea noastră s-a concentrat să înregistreze eventualele anomalii ale solului (diferențe de culoare, amenajări antropice etc.) sau prezența unor materiale arheologice (ceramică, piese litice sau din metal, resturi de materiale de construcție etc.)

Rezultate

Pe parcursul cercetării arheologice preventive au fost identificate structuri și materiale arheologice aparținând epocii bronzului, cultura Verbicioara. Au fost cercetate 5 complexe arheologice.

Plan general al săpăturilor arheologice

Stratigrafia generală a perimetrului cercetat

Pe întregul traseu cercetat nu a fost descoperit strat de cultură. Cel mai probabil, zona cercetată se află la limita de nord a așezării de aici.

Din punct de vedere stratigrafic s-au putut observa următoarele:

- 0,00 – 0,15/0,20 m, strat vegetal/pășune;
- 0,15/0,20 – 1/1,10 m, strat galben, depunere de pe panta de vest. În acest nivel au fost descoperite cele cinci complexe.

Descrierea complexelor arheologice cercetate

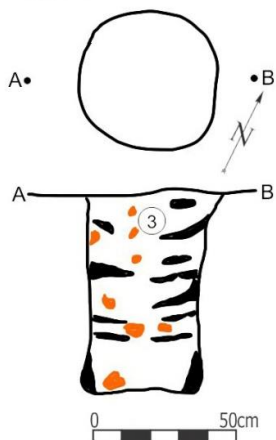
Cx.1

La procesul de decopertare mecanică, în plan a fost descoperit un complex, care ulterior a fost împărțit în două complexe:

Cx. 1A:

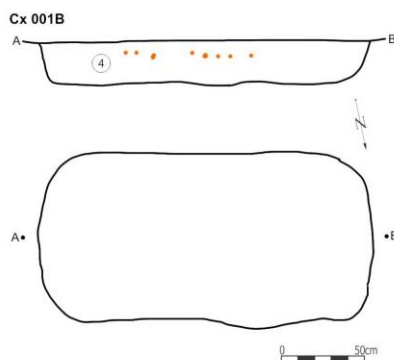
- de formă circulară;
- dimensiuni: 0,42 x 0,45 m;
- a fost descoperit la adâncimea de - 0,60 m față de nivelul actual de călcare;
- adâncimea maximă surprinsă în săpătură este de 0,68 m;
- în umplutura de culoare maronie au fost descoperite fragmente de chirpici cu urme de pari, scânduri sau nuiiele, dar și câteva fragmente ceramice.

Cx 001 A

Cx. 1B:

- de formă alungită;
- dimensiuni: 1,96 x 0,98 m;
- a fost descoperit la 2,40 m est față de Cx. 1A și la adâncimea de - 0,90 m de la nivelul actual de călcare.
- în umplutura de culoare cenușie au fost descoperite fragmente ceramice, cărbune și bucăți de chirpici;
- adâncimea maximă a complexului surprinsă în săpătură este de 0,28 m.

Cx.2:

- a apărut la adâncimea de - 0,40 m;
- adâncimea maximă este de 0,40 m;
- culoare cenușiu deschis, pigmentat cu cărbune și puține fragmente ceramice.

Complexul reprezintă de fapt o scurgere de mal cu fragmente ceramice dinspre partea de nord-est a sitului. Aici, cel mai probabil,

a existat o mică viroagă care cu timpul s-a colmatat cu pământul adus de pe panta mai sus menționată.

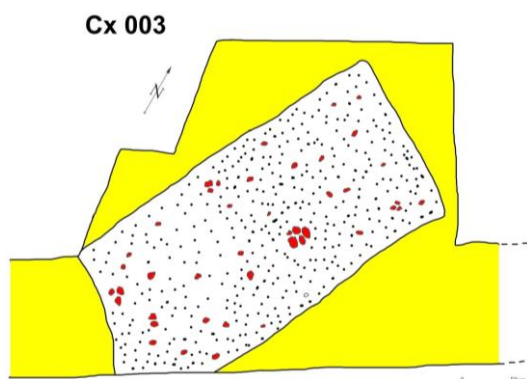

Cx. 3:

- a fost descoperit în punctul care face legătura între prima terasă și a doua a pârâului Peșceana.
- complexul a apărut la adâncimea de - 0,60 m față de nivelul actual de călcare;
- de formă alungită, complexul de culoare brun cenușie deține o lungime de 5 m est-vest și 7 m nord-sud.
- adâncimea maximă surprinsă în săpătură este de 0,74 m;

- din umplutură au fost recuperate fragmente ceramice aparținând epocii bronzului, respectiv cultura Verbicioara. Alături de fragmentele ceramice a fost au fost descoperite și: o fusaiolă, o roată miniaturală de la un car cultic și o așchie din silex.

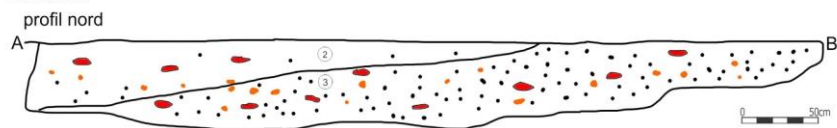
- complexul reprezintă o groapă de împrumut care, după pierderea utilității sale, a fost transformată în groapă menajeră.

Cx 003
profil vest

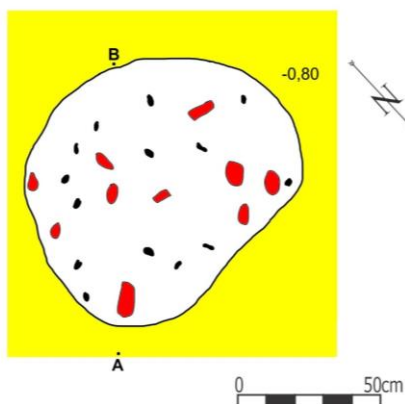
Cx 003

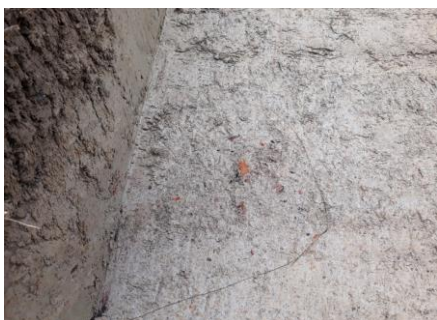
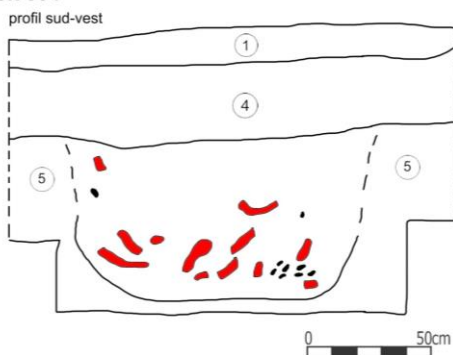
Cx.4:

- a putut fi delimitat la adâncimea de - 0,80 m;
- de formă circulară;
- dimensiuni: 0,85 x 0,90 m;
- în umplutura de culoare cenușie au fost descoperite fragmente ceramice, cărbune și chirpici.

Cx 004

Cx 004

Materialul arheologic

Materialul arheologic descoperit în situl 1 de la Zătreni este împărțit în următoarele categorii:

- litic;
- ceramic.

Obiecte litice

- așchie de silex (Pl. XIV/5-Cx.3) de culoare crem deschis cu flecuri albe.

Ceramica

Materia primă (pasta)

Din acest punct de vedere, materialul arheologic descoperit în acest sit poate fi împărțit în trei categorii:

- ceramică grosieră. Este modelată dintr-o pastă puțin frământată, cu multe impurități în compoziție: pietricele cu granulație mare, nisip, mică, calcar, cioburi pisate. Piese de acest gen nu dețin slip (angobă).

- ceramică semifină sau semigrosieră. Procentul de impurități este mai mic în raport cu prima categorie. Modalitatea principală de diferențiere față de ceramica grosieră constă în faptul că la această categorie este prezentă angoba pe partea exterioară a vaselor.

- ceramica fină. La această categorie se observă o atenție sporită acordată lutului. Suprafața exterioară este acoperită cu o angobă șlefuită. La această categorie predomină decorul adâncit.

Pentru situl de aici s-a putut observa că, în cazul ceramicii semifine, angoba s-a exfoliat și din cauza acidității solului.

Arderea

Specific epocii bronzului se observă o ardere foarte slabă în cazul ceramicii grosiere, o atenție mai mare acordându-se ultimelor două categorii.

Paleta coloristică

Culoarea recipientelor se datorează în special arderii oxidante sau reducătoare. Astfel, în cele patru complexe descoperite în urma cercetărilor arheologice, sunt prezente următoarele culori: cărămiziu, negru, maroniu și cenușiu.

Repertoriul formelor

- vase sac (vase tronconice) cu pereții ușor curbați și cu gura câteodată în formă de pâlnie (Pl. I/3-Cx. 3; Pl. III/2-Cx.3; Pl. V/3-Cx.3; Pl. VI/3-Cx.3; Pl. VII/2-Cx.3; Pl. VIII/1-Cx.3; Pl. IX/1-3-Cx.3;

Pl. X/3-5-Cx.3; Pl. XI/1-6-Cx.3; Pl. XII/1,3, 4-5-Cx.3; Pl. XIII/1, 3, 6-Cx.3; Pl. XIV/2-Cx.3; Pl. XV/2-3-Cx.4; Pl. XVII/2-Cx.2).

- vase borcan (vase bitronconice) cu pereții în formă de S, cu gura larg deschisă (Pl. III/1, 3-Cx. 3; Pl. IV/1-3-Cx.3; Pl. VII/1,3-Cx.3; Pl. VIII/2-Cx.3; Pl. XII/2, 6-9-Cx.3; Pl. XVII/1-Cx.2).

- vase globulare: Pl. XIII/3-Cx. 4.

- castroane: Pl. I/1-2-Cx.3; Pl. V/1-2-Cx.3; Pl. VI/2-Cx.3; Pl. VIII/3-Cx.3; Pl. X/1-Cx.3.

- pahare: Pl. VI/1-Cx.3.

- cești (Khantaros): Pl. X/2-Cx.3; Pl. XI/7-Cx.3; Pl. XIII/2, 4, 8-Cx.3; Pl. XIV/4-Cx.3.

Toarte

Din punct de vedere al utilizării, toartele descoperite în situl 1 de la Zătreni aparțin majoritatea categoriei de apucat (Pl. X/2-Cx.3; Pl. XI/7-Cx.3; Pl. XIII/2, 4, 8-Cx.3; Pl. XIV/4-Cx.3). Un caz aparte îl deține paharul de la planșa VI/1, a cărui toartă aparține categoriei de agățat.

Apucători

După tehnica de realizare, acestea sunt organice, trase din peretele vaselor.

Din punct de vedere al locului de amplasare sunt:

- pe marginea vaselor (Pl. III/2-Cx.3; Pl. VII/2-Cx.3);

- pe mijlocul vaselor (Pl. I/2- Cx.3; Pl. VIII/3-Cx.3);

- pe gâtul vaselor (Pl. II/2-Cx.3; Pl. III/3-Cx.3).

Ornamentarea

Din punct de vedere al tehnicii, observăm următoarele:

A) Decor incizat:

- șiruri de găuri⁴ realizate prin presare din exterior spre interior (Pl. I/3-Cx. 3; Pl. IV/1-Cx.3; Pl. XII/7-Cx.3);

- șir de puncte pe gâtul vaselor (Pl.II/2-Cx.3; Pl. III/2-Cx.3; Pl. IV/2-Cx.3; Pl. VII/1-2-Cx.3);

- alveole realizate cu degetul (Pl. XI/4-Cx.3; Pl.Pl. XII/3, 7-8-Cx.3);

- motivul spiralei: Pl. X/2-Cx.3.

B) Decor în relief. Cel mai întâlnit decor este brăul alveolat (Pl. I/1 - Cx.3; Pl. III/1, 3 - Cx.3; Pl. IV/3 - Cx.3; Pl. VI/3 - Cx.3;

⁴ Tehnica este realizată în pasta moale, fără a străpunge peretele vaselor ca în cazul culturilor din perioada bronzului timpuriu.

Pl. VIII/1-3-Cx.3; Pl. IX/1-2-Cx.3; Pl. X/1, 3, 5-Cx.3; Pl. XI/1, 3-4-Cx.3; Pl. XII/1, 3, 5-6-Cx.3; Pl. XIII/1, 3, 6-Cx.3; Pl. XIV/2-Cx.3; Pl. XV/2-3-Cx.4; Pl. XVII/1-2-Cx.2) care, după tehnica de realizare, este organic (tras din peretele vasului).

Un motiv care aparține acestei tehnici, cu apariția în faza a V-a culturii Verbicioara (sau grupul Govora-Fundeni) și care este prezent în așezarea de la Peșceana/Zătreni îl reprezintă pliseurile: Pl. XVII/2-Cx.2.

Alături de vasele ceramice descoperite în cadrul cercetărilor arheologice au mai fost descoperite: o fusaiolă (Pl. XI/8-Cx.3) și o roțiță de car cultic miniatural (Pl. XIV/3-Cx.3). În umplutura complexelor, alături de ceramică și utilaj litic au fost descoperite și bucați de chirpici cu urme de nuiete împletite, pari sau scândură (Pl. XIX/1, 2-Cx.1; Pl. XVIII/2-Cx.2; Pl. XVI/4-Cx.4).

Repertoriul așezărilor Verbicioara și Govora-Fundeni din nord-estul Olteniei

B

1. Bârsești, com. Mihăești

Punctul „Biserică”

Complexul arheologic este situat la cca. 200 m nord-vest de biserica satului, pe un dâmb a cărui pantă se termină în marginea șoselei Gara Govora- Băile Govora.

Stratigrafic, s-a descoperit următoarea continuitate: Coțofeni faza târzie, Glina și Verbicioara. Din stratul aparținând culturii Verbicioara s-a recoltat material arheologic care indică prin decor, tehnică și forme procesul de formare al acestei culturi din primele două faze. Ceramica de uz comun se apropie foarte mult de cea a culturii Glina, cea fină este prelucrată îngrijit, pasta având în amestec nisip fin și paiețe de mică. Decorul este realizat din una sau mai multe linii incizate paralele și dispuse circular pe umăr, asociate cu șiruri de creștături adânci.

Stratul Verbicioara suprapune nivelul Glina, apărut între 0,40-0,80 m.

Bibliografie: Petre-Govora 1976, p. 14; Petre-Govora 1995, p. 47.

2. Berbești, com. Berbești

În 1973, în partea de S-V a satului Berbești, comuna Mateești (la acea vreme), cu ocazia lucrărilor agricole, s-a descoperit un topor de bronz de tip Izvoarele sau Pătulele, atribuit culturii Verbicioara.

Bibliografie: Ghelmez 1976, p. 35-36.

3. Bercioiu-Ruda, com. Budești

S-au găsit materiale arheologice de tip Verbicioara.

Bibliografie: Petre-Govora 1982, p. 12.

4. Bogdănești, com. Tomșani

În martie 2011, cu ocazia săpării unei fântâni în curtea unui localnic, s-au descoperit fragmente ceramice Govora-Fundeni (Verbicioara IV-V).

Bibliografie: cercetări personale.

5. Bălcești, com. Valea Mare

De pe teritoriul localității provin materiale Govora-Fundeni (Verbicioara IV-V) iar în zona comunelor Bălcești-Valea Mare s-a găsit o spadă de bronz.

Bibliografie: Petre-Govora 1980, p. 23 Iosifaru et al. 2008, p. 75-80.

6. Bugiulești, com. Tetoiu

Din localitate provin materiale arheologice de tip Verbicioara.

Bibliografie: Nica 1996, fig. 1.

7. Bujoreni

Pe partea de nord a Muzeului Satului din Bujoreni s-au descoperit fragmente ceramice Govora-Fundeni (Verbicioara IV-V).

Bibliografie: Petre-Govora 1995, p. 51.

8. Bunești, com. Bunești

De pe teritoriul localității provin materiale Govora-Fundeni (Verbicioara IV-V).

Bibliografie: Petre-Govora 1980, p. 23.

C

1. Călina, com. Prundeni

Punctul „Dealul Protești”

Pe un bot de deal, situat la circa 300-400 de metri de biserica satului, Petre Govora a identificat, în 1965, o așezare Glină III, suprapusă de o locuire Verbicioara. Ultima se întinde mult spre nord, până în dealul Zăvoianu, până la 0,60 m adâncime. S-au recoltat fragmente ceramice.

Bibliografie: Petre-Govora 1976, p. 14.

2. Căzănești, mun. Rm. Vâlcea

a. Punctul „Cărămidărie”

Situl arheologic se găsește pe o terasă înclinată, de la nord-vest către sud-est, la dreapta DN 67, între Km 186-187. S-au identificat vestigii din Paleoliticul Superior, Coțofeni, Glină și s-au recoltat și fragmente ceramice Govora-Fundeni (Verbicioara IV-V).

Bibliografie: Petre-Govora 1995, p. 27.

b. Punctul „Săveasca”

Așezarea de la Căzănești-Săveasca este o așezare întinsă pe cca. trei hectare, aici fiind atestate cele cinci faze ale culturii Verbicioara (în opinia lui Gh. Petre-Govora). În faza a treia decorul se îmbogățește, iar dispunerea lui pe suprafața vasului se înscrie într-o serie de registre orizontale secționate în metope hașurate și încadrate de linii paralele impuse de tehnica Furckenstick. Apar motive incizate ca triunghiuri și romburi, „dintele de lup”, o serie de cești sunt decorate cu S-uri culcate, roata solară cu încadrare de triunghiuri hașurate etc. Pe marginea stângă a drumului ce duce la Biserica din Dobrușa comuna Ștefănești s-au descoperit, în anul 1966, în urma unei ploii torențiale, fragmente ceramice specifice fazei a treia a acestei culturi.

Bibliografie: Berciu 1972, p. 14-15; Morintz 1978, p. 68; Petre-Govora 1995, p. 48-51.

3. Copăcelu, oraș Rm. Vâlcea

În anul 1969, au fost efectuate cercetări de salvare de către Institutul de Arheologie din București și Muzeul din Râmnicu Vâlcea.

A fost degajată parțial o colibă ovală, cu vatră interioară, din zona căreia s-a recoltat material ceramic cu elemente specifice Govora-Fundeni (Verbicioara IV-V). S-a mai descoperit și un celt de bronz, varianta A₂, după M. Rusu.

În 2008, a fost descoperită parțial o locuință Sălcuța în fața locuinței cu nr. 62, resturile unei locuințe Verbicioara I, la 30 m est de pâraul Valea Goruneilor și două locuințe cu material Verbicioara I și Govora-Fundeni (Verbicioara IV-V) situate la cca. 6 vest de locuința amintită anterior.

Bibliografie: Berciu 1976, p. 175-176; Morintz 1978, p. 66, 68; Informație Cristinel Fântâneau, Mariana Iosifaru; CCA 2009, nr. 145, <http://cimec.ro/Arheologie/cronicaCA2009/cd/index.htm>; Tuțulescu, Terteci 2019.

4. Costești, com. Costești

Punctul „Ferigile” (astăzi, satul respectiv a fost desființat administrativ)

Localitatea este menționată de D. Berciu ca punct Verbicioara, fără a se oferi și alte amănunte.

Bibliografie: Berciu 1972, p.14.

D

1. Dobrușa, com. Ștefănești

În vara anului 1966, în urma unei cercetări de teren, Gh. Petre-Govora a descoperit pe vatra satului Dobrușa o așezare Govora-Fundeni (Verbicioara IV-V), de unde a recoltat materiale ceramice specifice.

Bibliografie: Petre-Govora 1995, p. 49, 53.

2. Drăgășani, municipiu

Punctul „Capul Dealului”

La cca. 1 km de gara Drăgășani, în punctul „Capul Dealului”, pe partea dreaptă a șoselei ce duce la Sutești, s-a descoperit o așezare aparținând fazei a III-a a acestei culturi.

Bibliografie: Petre-Govora 1995, p. 49.

3. Drăgoești, com. Drăgoești

De pe teritoriul localității provin materiale Verbicioara.

Bibliografie: Petre-Govora 1982, p. 12.

G

1. Gătejești, oraș Băile Govora

Cu ocazia descoperirii unor morminte de la începutul perioadei Latène, în zona cimitirului, s-au găsit și materiale Govora-Fundeni (Verbicioara IV-V). Se remarcă ceștile cu corpul bombat, fără gât, cu toarta supraînălțată, ornamentate cu triunghiuri și semicercuri concentrice sau romburi și cârlige, decor realizat în tehnica împunsăturilor succesive.

Bibliografie: Morintz 1978, p. 68.

2. Govora sat, com. Mihăești

a. *Punctul Mănăstirea Govora*

În 1958, în apropierea Mănăstirii Govora, s-a descoperit întâmplător un depozit de 17 vase, compus inițial din 23 de vase. Au fost recuperate 12 vase aparținând grupului Govora-Fundeni (Verbicioara IV-V), dintre care 11 sunt la Muzeul Județean Aurelian Sacerdoțeanu Vâlcea iar unul în posesia domnului dr. Romulus Popescu.

Din punct de vedere al pastei ceramicii, aceste vase aparțin categoriei fine, pasta este bine preparată, ardere puternică, pereții bine slipuiți, de culoare neagră cenușie, cu nuanțe brune, cu corpul globular și baza inelară. Toartele sunt supraînălțate și reprezintă trei variante: de formă arcuită, ascuțite în unghi și ușor unghiulare cu buton. Cele mai frecvente motive decorative sunt triunghiurile, benzile hașurate, cârligul spiralic, ghirlanda combinată, motivul „dinte de lup”, soarele cu raze și meandrul (influență a culturii Gârla Mare).

Cercetările au fost efectuate de Gh. Petre Govora împreună cu studentul Petre Roman, trimis la fața locului de Dumitru Berciu. Ulterior, s-a identificat și locul așezării de aici, situată între curtea mănăstirii și locul unde a fost găsit depozitul, pe ambele părți ale drumului de acces la mănăstire. S-a făcut un sondaj în curtea locuitorului Ioachim Constantinescu, fiind descoperite o seceră cu cârlig și o lamă de cuțit, ambele din bronz.

În aceeași zonă, în 1967, cetățeanul Gh. Mihai a găsit fragmente ceramice aparținând culturii Verbicioara.

Bibliografie: Petre-Govora 1995, p. 49-50; Morintz 1978, p. 68-69.

b. Punctul „Huidu I”

Așezarea de aici aparținând grupului Govora-Fundeni (Verbicioara IV-V) și situată pe o terasă a fost descoperită în 1982. Se află pe partea dreaptă a șoselei Gara Govora-Băile Govora și a râului Govora, în linie dreaptă cu mănăstirea, se întinde pe aproape 3 ha în spatele caselor locuitorilor Huidu Barbu și Bălan Dumitru.

Cercetările arheologice au descoperit un singur nivel de locuire în grosime de 0,40-0,80m, pe alocuri. La tehnica de prelucrare a ceramicii cunoscute deja se adaugă categoria ceramicii de factură neagră cu luciu metalic iar din categoria formelor apare castronul cu buza arcuită spre exterior și decorat cu canelură. Ca elemente decorative, se mențin cercul solar și meandru, executate neglijent, precum și motivele geometrice.

Bibliografie: Petre-Govora 1995, p. 51.

c. Punctul „Runcuri-Dealul Săpunarului”

Pe stânga râului Govora, pe panta dealului Săpunarului, s-au descoperit materiale aparținând culturii Verbicioara.

Bibliografie: Petre-Govora 1995, p. 19.

3. Greblești, com. Boișoara

Punctul „În delușel”

În locul respectiv, s-a descoperit întâmplător o seceră de bronz cu cârlig, atribuită epocii târzii a bronzului. Ea aparține tipului Cristian-Drajna, după Petrescu-Dâmbovița.

Bibliografie: Petre-Govora 1995, p. 54.

I

1. Ionești, com. Ionești

Localitatea este menționată de D. Berciu ca punct Verbicioara, fără a oferi și alte amănunte. Așezarea se află situată pe terasa a treia a râului Olt, în preajma bisericii din satul Fișcălia. A fost reidentificată cu prilejul Proiectului de inventariere a siturilor arheologice din județul Vâlcea. Materialul arheologic provenit din acest punct a fost cercetat de noi cu prilejul reamenjării depozitului muzeului din Băile Govora.

Bibliografie: Berciu 1972, p.14; cercetări personale.

L

1. Lungești, com. Lungești

În expoziția din școala din localitatea Fumureni, am putut observa materiale ceramice Verbicioara specifice fazei III.

Bibliografie: cercetări personale.

M

1. Măgura, com. Mihăești

Punctul „Biserică”

La sud-vest de biserica de aici, pe partea dreaptă a drumului, se află o așezare Govora-Fundeni (Verbicioara IV-V).

Bibliografie: Petre-Govora 1995, p. 51.

2. Milostea, com. Slătioara

De pe teritoriul localității provin materiale Verbicioara.

Bibliografie: Petre-Govora 1982, p. 12.

O

1. Ocnele Mari, oraș

a. Punctul „Ștrand”

În 1968, preotul Gheorghe Petre-Govora a efectuat săpături de salvare trasând trei șanțuri perpendicular pe axul drumului. Zona astfel denumită este situată deasupra ștrandului din Ocnele Mari, în unghiul format de un șanț adânc cu drumul și se întinde până la Pârâul Sărat. Așezarea Verbicioara este despărțită de ștrand de o așezare Coțofeni și de încă una, Gornea-Orlești.

Stratul de cultură este gros de 0,65 m și apare la 0,60 m, având un nivel Glina târziu urmat de nivelul Verbicioara, fazele I și II.

S-a recoltat mult material ceramic de factură fină și grosieră: cești, cănițe, vase mari cu gâtul scurt etc. De asemenea, s-au descoperit și piese de bronz, precum un ac cu urechi și o secure de tipul ”cu bordură”, încadrată în faza I.

Bibliografie: Petre-Govora 1995, p. 45-47.

b. Punctul ”Zdup”

Formează același complex arheologic împreună cu punctul Ștrand. Materialele Verbicioara de aici aparțin ultimei faze.

Bibliografie: Petre-Govora 1995, p. 45-47.

c. *Punctul „Cărpiniș”*

Cu ocazia exploatării lutului necesar unei cărămidării, s-au descoperit materiale Govora-Fundeni (Verbicioara IV-V).

Bibliografie: Berciu 1976, p. 176-177; Morintz 1978, p. 68.

d. *Punctul Biserica „Adormirea Maicii Domnului”*

În perioada cercetărilor arheologice preventive prilejuite de restaurarea sfântului lăcaș, în interiorul pridvorului a fost descoperit un complex adâncit cu mult material arheologic încadrabil în perioada bronzului târziu.

Bibliografie: cercetări personale.

2. Ocnîța

Punctul „Țeica”

În unghiul format de pârâul ce coboară pe latura de vest a bisericii din Țeica cu drumul Rm.Vâlcea-Ocnîța, pe terenul familiei Stăpânioiu, se întinde o așezare Govora-Fundeni (Verbicioara IV-V).

Bibliografie: Petre-Govora 1995, p. 51.

3. Olteanca, com. Glăvile

a. *Punctul „La Chituci”*

În 1929, s-a descoperit și donat de către pr. St. Mărgăritescu un topor perforat din piatră, atribuit grupului Govora-Fundeni (Verbicioara IV-V).

Bibliografie: Petre-Govora 1995, p. 51; Crăciunescu 2004, p. 41.

4. Orlești, com. Orlești

Punctul „Bălți-Valea Bisericii”

În locul unde a funcționat fosta fabrică de cărămidă, au fost descoperite fragmente ceramice și o ceașcă Govora-Fundeni (Verbicioara V). Ele se află în muzeul din Băile Govora.

Bibliografie: Petre-Govora 1995, p. 51.

P

1. Prundeni, jud. Vâlcea

Punctul „La Plutonier”

În timpul unor lucrări de irigare, au fost descoperite fragmente ceramice și un vas mic cu fund inelar fără toartă.

Bibliografie: Petre-Govora 1995, p. 51.

R

1. Râmnicu Vâlcea

a. *Punctul „Cetățuia”*

Într-un mormânt descoperit în oraș, s-au găsit 3 (inițial au fost publicate doar 2) vase Govora-Fundeni (Verbicioara V). Cu prilejul ridicării bazinului de apă din punctul menționat a fost distrusă o așezare aparținând fazelor târzii.

Bibliografie: Morintz 1978, p. 70; Terteci, Tulugea 2013, Pl. 3; Terteci 2016, p. 127.

b. *Punctul "Liceul Economic"*

Cu ocazia săpării temeliei acestui liceu, la cca. 250 m nord de punctul Glina III, Petre-Govora a descoperit material ceramic Verbicioara dintr-o fază incipientă, precum și din Hallstatt.

Bibliografie: Petre-Govora 1976, p. 15.

c. *Punctul "Liceul Industrial"*

Tot cu ocazia săpării fundațiilor acestui liceu, la circa 200 m sud de acesta, Petre-Govora a descoperit fragmente ceramice decorate cu măturica, din faza incipientă a culturii Verbicioara.

Bibliografie: Petre-Govora 1976, p. 15.

S

1. Sâlea, com. Orlești

Pe latura de nord a bisericii se află o așezare Govora-Fundeni (Verbicioara V).

Bibliografie: Petre-Govora 1995, p. 51.

V

1. Vlădești, com. Vlădești

La circa 200 m vest-nord-vest de granița cu municipiul Rm. Vâlcea, pe stânga șoselei ce merge spre Băile Olănești, în curtea fostei ferme de stat din Vlădești, a fost identificată o așezare Verbicioara, având un strat de cultură de max. 0,60 m.

Ceramica de factură fină are culoarea neagră-cenușie. Forma cea mai frecventă este ceașca cu 2 torți supraînălțate, cu corpul puternic bombat, gâtul scurt, cilindric și fundul sub forma unui pedestal circular. Toarele au, uneori, o prelungire sub formă de buton.

Alte forme: cupa cu picior, vasul bitronconic cu partea mijlocie bombată și gât înalt, cilindric, capacul cu mâner cilindric și suportul cilindric.

Ornamentarea este realizată în tehnica inciziei sau a împunsăturilor succesive și a încrustației cu alb iar, pe lângă motivele specifice fazei III, sesizăm apariția meandrului, a motivului solar, a benzii de cercuri concentrice unite prin linii tangente, în tehnica împunsăturilor succesive.

Ceramica de factură grosieră este destul de bogată iar forma predominantă este vasul-borcan cu pereții groși, având sub margine un brâu în relief, crestat sau alveolat, iar suprafața decorată cu măturica.

Așezarea de la Vlădești a fost încadrată, în ansamblu, fazei Verbicioara IV (grupul Govora-Fundeni).

Bibliografie: Morintz 1978, p. 68, 70; Berciu 1972, p. 14-15.

Z

1. Zăvideni, com. Prundeni

Pe Dealul Zăvoiașu, din săpături cauzate de plantarea viței de vie, Gh. Petre-Govora a cules fragmente ceramice Govora-Fundeni (Verbicioara V).

Bibliografie: Petre-Govora 1995, p. 51.

2. Zlătărei, oraș Drăgășani

În curtea bisericii, s-a găsit o ceașcă atribuită de Petre-Govora fazei a III-a a culturii Verbicioara.

Bibliografie: Petre-Govora 1995, p. 49.

Câteva concluzii

Cercetarea arheologică prilejuită de proiectul BRUA, deși pe un perimetru mic, a condus la obținerea unor informații importante legate de evoluția comunităților umane aflate la pragul celor două epocii ale metalelor. Cercetarea este cu atât mai importantă și datorită faptului că pentru sud-vestul județului informațiile legate de evoluția culturală în zonă erau lacunare.

Din cele cinci complexe cercetate cu acest prilej putem să afirmăm că:

- Cx. 1A - reprezintă o groapă de stâlp;
- Cx. 2 - o scurgere de mal cu material arheologic;
- Cx.3 - groapă de împrumut pentru lutuirea locuințelor și pentru ceramică. După pierderea utilității, funcția va fi cea de groapă menajeră;
- Cx.4 - groapă menajeră.

Din punct de vedere al decorului, pentru materialul arheologic descoperit în așezarea de la Zătreni - *La Peșceana* observăm o atenție scăzută acordată esteticii ceramicii, procedeu specific și sesizabil în ultima fază a culturii Verbicioara, respectiv faza a V-a (grupul Govora-Fundeni). Specifice perioadei sunt decorul canelat, prezent pe un fragment ceramic, dar și spiralele din S-uri îmbinate, realizate stângaci. Alte caracteristici pentru încadrarea așezării de la Zătreni în faza a V-a a culturii Verbicioara (grupul Govora-Fundeni) sunt paharele prezente în sit dar și apariția apucătorilor plasate în dreptul decorului organic (linia brâului).

Cel mai probabil, cercetarea arheologică realizată aici se află la limita de nord a sitului, așezarea fiind extinsă către sud.

În stadiul actual al cercetărilor, în urma studierii literaturii de specialitate, cât și în urma cercetărilor personale de teren, am reușit să repertoriem un număr de 32 de localități, în care se află un număr de 40 de situri Verbicioara și Govora-Fundeni (Verbicioara IV-V).

Cercetări de suprafață	Cercetări preventive/sondaje arheologice	Total
31	9	40

Din cele 40 de situri prezentate în repertoriul descoperirilor doar un număr de 9 au fost supuse unor cercetări arheologice de mică amploare sau sondaje stratigrafice. Procentual, predomină cercetările de suprafață în detrimentul celor preventive.

Se impune, pe viitor, realizarea unor cercetări de amploare în situri cu o stratigrafie clară, dar aceste cercetări țin din păcate și de ordin economic.

ABREVIERI

SCIV(A)	Studii și Cercetări de Istorie Veche (și Arheologie), București
Litua	Litua, Târgu Jiu
Buridava	Buridava. Studii și materiale, Râmnicu Vâlcea
Drobeta	Drobeta, Turnu Severin
BAM	Brukenthal Acta Musei, Sibiu
Oltenia	Oltenia, Studii și comunicări, istorie-arheologie, Craiova
Studii Vâlcene	Studii Vâlcene, Râmnicu Vâlcea

BIBLIOGRAFIE

Băjenaru 2014 – R. Băjenaru, *Sfârșitul bronzului timpuriu în regiunea dintre Carpați și Dunăre*, Cluj-Napoca, 2014.

Berciu 1972 - D. Berciu, *Cercetări privind preistoricul județului Vâlcea*, în *Buridava*, I, 1972, p. 11-27.

Berciu 1976 – D. Berciu, *Date noi privind sfârșitul culturii Verbicioara*, în *SCIVA*, 27, 2, 1976, p. 171-180.

Crăciunescu 2004 – G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în jumătatea vestică a Olteniei*, Craiova, 2004.

Hänsel 1976 – B. Hänsel, *Beiträge zur regionalen und chronologischen Gliederung der älteren Hallstattzeit an den unteren Donau*, Bonn, 1976.

Iosifaru et al. 2008 – M. Iosifaru, I. Tuțulescu, C. Tulugea, *Câteva considerații asupra celor două spade de bronz aflate în colecția Muzeului Județean Vâlcea*, în *BAM*, III.1, 2008, p. 75-80.

Lazăr 2011 – S. Lazăr, *Sfârșitul epocii bronzului și începutul epocii fierului în sud-vestul României*, Craiova, 2011.

Morintz 1978 – S. Morintz, *Contribuții arheologice la istoria tracilor timpurii*, I, București, 1978.

Motzoi-Chicideanu 2004 – I. Motzoi-Chicideanu, *Cu privire la descoperirile funerare ale grupei Verbicioara, în European Archaeology* online, 2004, [http://www.archaeology.ro/imc_verb.htm].

Nica 1996 - M. Nica, *Date noi cu privire la geneza și evoluția culturii Verbicioara*, în *Drobeta*, VII, 1996, p. 18-34.

Petre-Govora 1976 – Gh. Petre-Govora, *Aspecte ale începutului epocii bronzului în nord-estul Olteniei*, în *Buridava*, 2, 1976, p. 7-33.

Petre-Govora 1982 – Gh. Petre-Govora, *Vâlcea, vatră de viață multimilenară a patriei noastre*, în *Studii Vâlcene*, 5, 1982, p. 9-17.

Petre-Govora 1995 – Gh. Petre-Govora, *O preistorie a nord-estului Olteniei*, Rm. Vâlcea, 1995.

Ridiche 2001 – F. Ridiche, *Noi date privind cunoașterea culturii Verbicioara (partea a II-a)*, în *Oltenia. Studii și comunicări, arheologie-istorie*, XIII, Craiova, 2001, p. 33-63.

Ștefan 2005 – Cr. Ed. Ștefan, *Cultura Verbicioara, Câteva observații*, în *Argesis. Studii și comunicări*, XIV, Pitești, 2005, p. 89-100.

Terteci 2016 – C. Terteci, *Din nou despre cultura Verbicioara pe teritoriul orașului Râmnicu Vâlcea și un nou sit de Epoca Bronzului*, în *Litua*, XVIII, 2016, p. 126-138.

Terteci, Tulugea 2013 – C. Terteci, C. Tulugea, *Materiale ceramice Verbicioara din colecțiile Muzeului Județean Aurelian Sacerdoțeanu Vâlcea*, în *Litua*, XV, 2013, p. 109-116.

Tuțulescu, Terteci 2019 – I. Tuțulescu, C. Terteci, *Locuirile sitului arheologic de la Copăcelu, județul Vâlcea*, în volumul *In honorem prof. univ. dr. Sabin Adrian Luca. Istorie și destin. Bibliotheca Brvkenthal LXXIII*, 2019, p. 119-122.

1

2

3

Pl. I

1

2

3

Pl. II

1

2

3

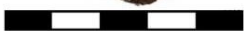
Pl. III

1

2

3

Pl. IV

1

2

3

Pl. V

1

2

3

Pl. VI

1

2

3

PL. VII

1

2

3

Pl. VIII

1

2

3

Pl. IX

1

2

3

4

5

Pl. X

1

2

3

4

5

6

7

8

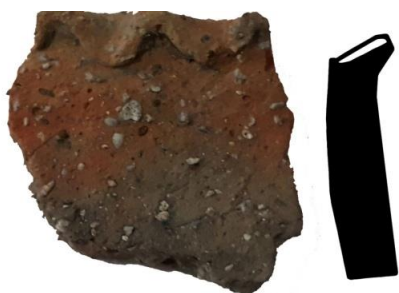
Pl. XI

1

2

3

4

5

6

7

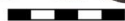

8

Pl. XII

Pl. XIII

1

2

3

4

5

6

Pl. XIV

1

2

3

Pl. XV

Pl. XVI

1

2

3

Pl. XVII

1

2

Pl. XVIII

1

2

Pl. XIX

1

2

3

Pl. XX